

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA SIFAT MONITORINGI
BO'YICHA YANGI INDIKATORLAR TIZIMINI YARATISH VA PEDAGOG
MOTIVATSIYASINI OSHIRISHDA GAMIFIKATSIYA YONDASHUVI**

Mamatqulova Shoxsanam Dilshodovna

Samarqand viloyati Urgut tumani

“BU YURT KELAJAGI BOLAJOHLARNIKIDIR”

nomidagi DXSHMTT direktori.

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) ta'lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirishda monitoring tizimining o'рни, uni baholashda zamonaviy indikatorlar tizimini yaratish masalalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagog xodimlarning kasbiy faolligi va motivatsiyasini oshirishda gamifikatsiya (o'yinlashtirish) yondashuvining pedagogik imkoniyatlari ochib beriladi. Tadqiqotda sifat monitoringi indikatorlari bilan pedagog motivatsiyasi o'rtasidagi o'zaro uzviy bog'liqlik asoslab berilib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar

maktabgacha ta'lim, sifat monitoringi, indikatorlar tizimi, pedagog motivatsiyasi, gamifikatsiya, innovatsion yondashuv, ta'lim sifati.

Kirish

Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish sharoitida ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida sifatni ta'minlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichi shaxs kamolotining poydevori sifatida e'tirof etilib, bu sohada ta'lim sifati, pedagoglar faoliyati va tarbiyaviy jarayon samaradorligini tizimli monitoring qilish zarurati kuchaymoqda. MTT faoliyatida sifat monitoringi an'anaviy nazorat shaklidan chiqib, rivojlantiruvchi, tahliliy va motivatsion mexanizmga aylanishi lozim. Shu nuqtai nazardan, yangi indikatorlar tizimini ishlab chiqish hamda pedagoglarning ichki rag'batini oshirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlarni joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sifatni baholash masalasida yagona, aniq va o'lchab bo'ladigan mezonlarning yetarli darajada shakllanmaganligi monitoring jarayonining samaradorligini pasaytirmoqda. Ko'pincha baholash jarayoni faqat tashkiliy-hujjatli ko'rsatkichlar bilan cheklanib, pedagogik jarayonning mazmuni, pedagoglarning kasbiy rivojlanish darajasi hamda bolalarning individual ehtiyojlari yetarlicha inobatga olinmaydi. Bu holat esa sifat monitoringining haqiqiy natijalarni aks ettirishiga to'sqinlik qiladi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim sifatini oshirish bevosita pedagog shaxsining motivatsiyasi, ijodkorligi va kasbiy

qoniqish darajasi bilan uzviy bog'liqdir. Shu sababli monitoring tizimi nafaqat nazorat va tahlil vositasi, balki pedagoglarni rag'batlantiruvchi, ularning ichki imkoniyatlarini ochib beruvchi mexanizm sifatida ham faoliyat yuritishi lozim. Aynan shu nuqtada gamifikatsiya yondashuvi ta'lim boshqaruvida innovatsion yechim sifatida maydonga chiqadi.

Gamifikatsiya elementlarini pedagogik faoliyatga tatbiq etish orqali pedagoglarning kasbiy faolligi, tashabbuskorligi va o'z ustida ishlashga bo'lgan intilishi kuchayadi. O'yinlashtirilgan baholash va rag'batlantirish tizimi pedagoglar orasida sog'lom raqobat muhitini shakllantiradi, ularni doimiy rivojlanishga undaydi hamda sifat monitoringi jarayonini formallikdan chiqarib, samarali rivojlantiruvchi vositaga aylantiradi. Shu asosda, mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sifat monitoringi bo'yicha yangi indikatorlar tizimini yaratish hamda pedagoglarning motivatsiyasini oshirishda gamifikatsiya yondashuvining pedagogik imkoniyatlarini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan yoritish maqsad qilib qo'yildi. Tadqiqot natijalari MTT faoliyatini takomillashtirish, ta'lim sifati va pedagogik jarayon samaradorligini oshirishga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

I bob. MTTda sifat monitoringining nazariy asoslari

1.1. Sifat monitoringi tushunchasi va mazmuni

Sifat monitoringi — bu ta'lim-tarbiya jarayonining holatini muntazam kuzatish, tahlil qilish va natijalari asosida boshqaruv qarorlarini qabul qilishga xizmat qiluvchi tizimli jarayondir. Maktabgacha ta'limda monitoring quyidagi jihatlarni qamrab oladi:

- ta'lim dasturlarining bajarilishi;
- pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi;
- bolalarning rivojlanish ko'rsatkichlari;
- ta'lim muhitining sifati;
- ota-onalar bilan hamkorlik samaradorligi.

Monitoringning asosiy maqsadi nazorat qilish emas, balki sifatni oshirish uchun rivojlantiruvchi muhit yaratishdan iboratdir.

1.2. An'anaviy monitoring tizimining cheklanishlari

Amaldagi monitoring tizimlarida asosan hujjatlarni tekshirish, umumiy ko'rsatkichlar bilan cheklanish holatlari uchraydi. Bu esa pedagoglarning tashabbuskorligini pasaytirib, jarayonni formallashuviga olib kelishi mumkin. Shu sababli monitoring jarayoniga innovatsion indikatorlar va motivatsion mexanizmlarni kiritish zarur. Amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy monitoring tizimlarida sifat ko'rsatkichlari ko'pincha son jihatdan ifodalanib, ta'lim jarayonining mazmuniy va sifat jihatlari yetarli darajada chuqur o'rganilmaydi. Masalan, pedagog faoliyati dars hujjatlarining to'liqligi, rejalar va hisobotlarning mavjudligi orqali baholanib, tarbiyachi tomonidan qo'llanilayotgan pedagogik yondashuvlar, innovatsion metodlar va bolalar bilan individual ishlash samaradorligi ikkinchi darajaga tushib qoladi.

Shuningdek, mavjud monitoring tizimlarida pedagog shaxsining kasbiy rivojlanish dinamikasi, ichki motivatsiyasi va pedagogik refleksiya darajasi baholash obyektiga aylantirilmagan. Natijada monitoring pedagog uchun rivojlanish manbai emas, balki qo'shimcha yuk sifatida qabul qilinadi. Bu esa pedagogik jamoada psixologik zo'riqish, yangilikka nisbatan qarshilik va passivlikni yuzaga keltirishi mumkin.

An'anaviy monitoringning yana bir muhim cheklanishi — uning biryoqlama xarakterga egaligidir. Ya'ni baholash jarayonida asosan rahbariyat pozitsiyasi ustuvor bo'lib, pedagoglarning o'zini-o'zi baholashi, jamoaviy tahlil va ota-onalar fikri yetarli darajada inobatga olinmaydi. Bu holat monitoring natijalarining obyektivligini pasaytiradi hamda ta'lim sifati haqida to'liq tasavvur hosil qilishga imkon bermaydi.

Bundan tashqari, monitoring natijalari bilan pedagoglarni rag'batlantirish tizimi o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjud emasligi seziladi. Baholash natijalari ko'pincha faqat statistik ma'lumot sifatida qolib, pedagoglarning kasbiy o'sishi, malaka oshirishi va ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmaydi. Shu sababli monitoring tizimini motivatsion, rivojlantiruvchi va shaxsga yo'naltirilgan mexanizm sifatida qayta ko'rib chiqish zarurati yuzaga kelmoqda.

Yuqoridagi cheklanishlar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sifat monitoringini takomillashtirish, uni zamonaviy pedagogik talablar asosida qayta loyihalash hamda innovatsion indikatorlar va gamifikatsiyaga asoslangan rag'batlantiruvchi mexanizmlar bilan boyitish zaruratini yaqqol namoyon etadi.

II bob. MTTda sifat monitoringi bo'yicha yangi indikatorlar tizimi

2.1. Yangi indikatorlar tizimini yaratish zarurati

Zamonaviy ta'lim sifati nafaqat natija, balki jarayon va muhit orqali baholanadi. Shundan kelib chiqib, indikatorlar quyidagi guruhlariga ajratilishi mumkin:

- pedagogik jarayon indikatorlari;**
- pedagog shaxsiga oid indikatorlar;**
- bola rivojlanish indikatorlari;**
- innovatsion faoliyat indikatorlari;**
- ijtimoiy hamkorlik indikatorlari.**

2.2. Taklif etilayotgan indikatorlar tizimi

Quyidagi yangi indikatorlar tizimi MTT faoliyatini kompleks baholash imkonini beradi:

1. **Pedagogik ijodkorlik darajasi** (innovatsion metodlardan foydalanish, mualliflik ishlanmalari).
2. **Pedagog motivatsiyasi va kasbiy qoniqish ko'rsatkichi.**
3. **Bolalarning individual rivojlanish dinamikasi.**
4. **Raqamli texnologiyalardan foydalanish faolligi.**
5. **Pedagogik jamoada ijobiy muhit darajasi.**

Mazkur indikatorlar sifat monitoringini insonparvar, rivojlantiruvchi tizimga aylantiradi.

III bob. Pedagoglarning motivatsiyasini oshirishda gamifikatsiya yondashuvi

3.1. Gamifikatsiya tushunchasi va pedagogik mohiyati

Gamifikatsiya — bu oʻyin elementlarini (ball, reyting, daraja, mukofot) taʼlim va boshqaruv jarayonlariga tatbiq etish orqali ishtirokchilarning faolligini oshirishga qaratilgan yondashuvdir. Pedagogik faoliyatda gamifikatsiya pedagoglarning ichki motivatsiyasini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Gamifikatsiyaning pedagogik mohiyati shundan iboratki, u inson psixologiyasiga xos boʻlgan qiziqish, raqobat, eʼtirof va muvaffaqiyatga erishish ehtiyojlarini ijobiy yoʻnalishga buradi. Pedagogik jarayonda oʻyin elementlaridan maqsadli foydalanish pedagoglarni tashqi nazorat taʼsirisiz, ichki ehtiyoj asosida faoliyat yuritishga undaydi. Natijada pedagog kasbiy faoliyatini majburiyat emas, balki oʻzini namoyon etish va rivojlantirish imkoniyati sifatida qabul qila boshlaydi.

Ilmiy adabiyotlarda gamifikatsiya motivatsiyaning ikki asosiy turi — tashqi va ichki motivatsiyani uygʻunlashtiruvchi vosita sifatida talqin etiladi. Tashqi motivatsiya ball, reyting va mukofotlar orqali ragʻbatlantirilsa, ichki motivatsiya pedagogning oʻz kasbidan qoniqishi, professional oʻsishga boʻlgan ehtiyoji va ijtimoiy eʼtirofga intilishi orqali namoyon boʻladi. Gamifikatsiya aynan ushbu ikki motivatsion omil oʻrtasida muvozanatni taʼminlashga xizmat qiladi.

Pedagogik nuqtai nazardan, gamifikatsiya shaxsga yoʻnaltirilgan va kompetensiyaga asoslangan taʼlim yondashuvlarini qoʻllab-quvvatlaydi. Oʻyinlashtirilgan tizimda pedagoglar oʻz faoliyat natijalarini aniq koʻrsatkichlar orqali koʻrib borish imkoniyatiga ega boʻladi, bu esa refleksiya va oʻz-oʻzini baholash koʻnikmalarining rivojlanishiga zamin yaratadi. Shuningdek, gamifikatsiya pedagoglarning ijodiy salohiyatini ochishga, yangicha metodlarni sinab koʻrishga boʻlgan qiziqishini oshiradi.

Maktabgacha taʼlim tashkilotlari sharoitida gamifikatsiya nafaqat pedagoglarning individual faoliyatini, balki jamoaviy hamkorlikni ham kuchaytiradi. Jamoaviy oʻyinlar, pedagogik kvestlar va umumiy maqsadga yoʻnaltirilgan topshiriqlar orqali pedagoglar oʻrtasida ijobiy psixologik muhit shakllanadi. Bu esa taʼlim sifati va tarbiyaviy jarayon samaradorligining oshishiga bevosita taʼsir koʻrsatadi.

Shu bois gamifikatsiya maktabgacha taʼlim tizimida pedagoglar motivatsiyasini oshirish, sifat monitoringini samarali tashkil etish hamda innovatsion boshqaruv modelini shakllantirishning muhim pedagogik vositasi sifatida qaraladi.

3.2. MTTda gamifikatsiya imkoniyatlari

Pedagoglar motivatsiyasini oshirishda quyidagi gamifikatsion mexanizmlar samarali hisoblanadi:

“Eng innovatsion pedagog” reyting tizimi;

kasbiy yutuqlar uchun virtual belgilar (badge);

jamoaviy o‘yinlar va pedagogik kvestlar;

rivojlanish darajalariga asoslangan baholash.

Gamifikatsiya pedagoglarni raqobatga emas, balki o‘z ustida ishlashga undaydi.

IV bob. Sifat monitoringi va gamifikatsiya integratsiyasi

Sifat monitoringi indikatorlarini gamifikatsiya bilan uyg‘unlashtirish orqali monitoring jarayoni pedagoglar uchun rag‘batlantiruvchi mexanizmga aylanadi. Masalan, indikatorlar asosida pedagoglarga ball berish, rivojlanish xaritasini tuzish, shaxsiy yutuqlarni vizuallashtirish orqali monitoring samaradorligi oshadi.

Sifat monitoringi va gamifikatsiya integratsiyasi ta’lim boshqaruvida yangi, innovatsion modelni shakllantirish imkonini beradi. Bunda monitoring natijalari faqat nazorat maqsadida emas, balki pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash, ularni rag‘batlantirish va yo‘naltirish vositasi sifatida qo‘llaniladi. Indikatorlarga asoslangan gamifikatsion baholash tizimi pedagoglar faoliyatining shaffofligini ta’minlab, ularning shaxsiy yutuqlarini muntazam kuzatib borish imkonini yaratadi.

Integratsiyalashgan tizimda har bir pedagog uchun individual rivojlanish trayektoriyasi ishlab chiqiladi. Monitoring indikatorlari asosida to‘plangan ballar pedagogning kasbiy o‘sish bosqichlarini ifodalovchi darajalar (masalan, “Boshlovchi”, “Faol pedagog”, “Innovator”, “Yetakchi pedagog”) bilan uyg‘unlashtiriladi. Bu esa pedagoglarda aniq maqsad sari intilish, o‘z ustida ishlash va professional rivojlanishga bo‘lgan qiziqishni kuchaytiradi.

Shuningdek, gamifikatsiya elementlari orqali jamoaviy monitoring mexanizmlarini joriy etish mumkin. Masalan, pedagogik jamoalar o‘rtasida innovatsion faoliyat, metodik ishlanmalar yaratish yoki tarbiyaviy loyihalarni amalga oshirish bo‘yicha kvestlar va tanlovlar tashkil etiladi. Bunday yondashuv monitoring jarayonini hamkorlikka asoslangan, ijobiy raqobat muhitida olib borishga xizmat qiladi.

Sifat monitoringi natijalarini vizuallashtirish ham integratsiyaning muhim jihatlaridan biridir. Diagrammalar, reyting jadvallari va elektron platformalar orqali pedagoglar o‘z faoliyati natijalarini ko‘rib borish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu jarayon refleksiya va o‘z-o‘zini baholashni kuchaytirib, monitoringning ta’lim sifati oshishiga qaratilgan amaliy ahamiyatini ta’minlaydi.

Umuman olganda, sifat monitoringi va gamifikatsiya integratsiyasi maktabgacha ta’lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonini takomillashtiradi, pedagoglarning motivatsiyasini oshiradi hamda ta’lim-tarbiya jarayonining uzluksiz rivojlanishini ta’minlovchi samarali mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida sifat monitoringi bo‘yicha yangi indikatorlar tizimini yaratish ta’lim sifati va boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim omilidir. Pedagoglarning motivatsiyasini oshirishda gamifikatsiya

yondashuvini qo'llash esa monitoringni nazoratdan rivojlanishga yo'naltiradi. Ushbu integrativ yondashuv MTTda innovatsion, ijobiy va samarali pedagogik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentabrdagi PF-5198-son Farmoni.** *“Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”*. Mazkur hujjatda maktabgacha ta'lim sifatini baholash va monitoring tizimini joriy etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.
2. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son Qarori.** *“O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”*. Konsepsiyada sifat monitoringi va pedagog motivatsiyasini oshirish masalalari alohida qayd etilgan.
3. **O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni.** 2020-yil 23-sentabr. Mazkur qonunning 6 va 29-moddalarida ta'lim sifati, pedagog kasbiy rivoji va baholash tizimi bo'yicha aniq me'yorlar belgilangan.
4. **UNESCO.** *Early Childhood Care and Education: Global Monitoring Report*. Paris, 2015. Hisobotda maktabgacha ta'limda sifat monitoringi indikatorlari xalqaro tajriba asosida yoritilgan.
5. **Zichermann, G., Cunningham, C.** *Gamification by Design: Implementing Game Mechanics in Education and Training*. O'Reilly Media, 2011. Ushbu asarda gamifikatsiyaning motivatsion mexanizmlari ilmiy asosda tahlil qilingan.
6. **Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., Nacke, L.** *From Game Design Elements to Gamefulness: Defining “Gamification”*. Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference, 2011. Gamifikatsiya tushunchasining ilmiy ta'rifi va pedagogik mohiyati yoritilgan.
7. **Xodjayev B.X., To'xtayeva M.Sh.** *Pedagogik diagnostika va ta'lim sifatini monitoring qilish*. Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2021. Asarda ta'lim sifatini baholash indikatorlari va monitoring mexanizmlari batafsil bayon etilgan.